УДК 81.44:938.91(811.161.2/111)

Савченко О. О.,
викладач кафедри порівняльної педагогіки
та методики викладання іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

КОНЦЕПТ РІКА/RIVER В ПАРЕМІЙНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УКРАЇНСЬКОГО ТА АНГЛОМОВНОГО ЕТНОСІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню лінгвокультурної специфіки концепту *ріка/river* в пареміях української та англійської мов. На основі зіставного аналізу паремій досліджуваних мов з опорним компонентом *річка/river* виявлено універсальні та етноспецифічні когнітивні ознаки цього концепту. Крім того, описано його структуру та визначено понятійну, образну та ціннісну складові.

Ключові слова: паремія, концепт, етнос, вербалізація, когнітивна ознака, логема.

Постановка проблеми. Спосіб життя різних народів, їхній менталітет, взаємозв'язок людини та природи завжди були та залишаються об'єктом зацікавленості не лише з боку науковців, а й звичайної пересічної людини. Особливої актуальності набуває проблематика єдності етносу та природного середовища сьогодні, коли в умовах глобалізації світових процесів відбувається втрата зв'язку з рідною землею, що призводить певною мірою до втрати ідентичності корінного народу. З давніх-давен прив'язаність народу до своєї землі була запорукою його самозбереження, фундаментом, на якому формувалася етнічна самобутність, культура, мовне багатство.

Природно-ландшафтні умови життя певного етносу, його господарська діяльність, заняття, інтереси та еволюція входять у коло питань таких суспільних дисциплін, як історія, культурологія, етнологія та інші. Ще одним шляхом дослідження взаємодії людини та природи є вивчення лінгвістичних явищ, пареміологічних зокрема. Адже пареміологічний фонд будь-якої мови є яскравим репрезентантом специфіки історичних і географічних умов життя та відображенням особливостей матеріальної й духовної культури народу, і тому найбільшою мірою передає уявлення про світ представників певної етноспільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині проводяться численні дослідження паремій як в українській, так і в зарубіжній лінгвістиці (праці Г. Благової, С. Єрмоленка, І. Голубовської, Л. Даниленко, З. Коцюби, Т. Ніколаєвої, М. Сітаж та інших учених), а також у пареміології (розвідки Н. Барлі, А. Дандиса, Е. Кокаре, Г. Пермякова, В. Мідера). Однак досі не проводився контрастивний аналіз концептів на позначення водно-ландшафтного рельєфу на матеріалі паремійних одиниць. Зіставний аналіз когнітивних ознак концепту *ріка/river* на матеріалі української та англійської паремій дасть можливість з'ясувати не лише колективні уявлення носіїв української та англійської мов про їхні природно-ландшафтні й господарські умови побутування, але й зробити висновки щодо специфіки народного менталітету, національного характеру, темпераменту, поведінки, забобонів, поглядів на міжособистісні взаємини.

Мета статті полягає у визначенні універсальних та етноспецифічних ознак концепту *ріка/river* в паремійній картині світу українців та англомовлян. **Об'єктом** дослідження є прислів'я, приказки та загадки української та англійської мов як різновиди паремій. **Предметом** аналізу є ізоморфні та аломорфні ознаки концепту *ріка/river*, вербалізованого в пареміях зіставлюваних мов. Матеріалом для статті послужили тлумачні, синонімічні, фразеологічні, етимологічні й культурологічні словники та авторитетні пареміографічні джерела зіставлюваних мов.

Виклад основного матеріалу. У «Новому тлумачному словнику української мови» подається таке визначення лексеми «ріка»: 1. Водний потік, що живиться із джерела або стоком атмосферних опадів і тече по видовжених зниженнях рельєфу від верхів'я до гирла. // *чого, у сполуч. з ім. у род. в.* Уживається для образного позначення процесу протікання, розвитку чогось. 2. перен. Велика кількість чого-небудь такого, що тече, сиплеться і таке інше. 3. *у знач. присл.* рікою, ріками. У великій кількості [16]. Лексема «море» в українських пареміях найчастіше вживається у своєму першому тлумачному значенні. Метафорична сема «велика кількість чогось» також актуалізується в паремійних одиницях дієслівним словосполученням «рікою пливе», проте значно рідше*: Одному щастя рікою пливе, а другий в нещасті цілий вік живе* [7, с. 171]; *Де мати плаче, там ріки течуть, де сестра плаче, струмки біжать, а де жінка плаче – роси нема* [6, с. 109]. Як видно з наведених паремійних зразків, концепт *ріка* з когнітивною ознакою «багато» пов'язаний у побутовій свідомості українців із концептосферою *щастя.*

Лексична одиниця "river" містить такі денотативні семи: 1. A natural stream of water of fairly large size flowing in a definite course or channel or series of diverging and converging channels. 2. A similar stream of something else. 3. Any abundant stream or copious flow [18]. Як бачимо з наведених вище даних англомовних лексикографічних словників, семантична структура лексеми "river" майже ідентична змістовому наповненню лексеми «річка», за винятком образної семи «процес протікання, розвиток чогось», яка входить у структуру слова «річка». Лексема "river" в англійських пареміях найчастіше виступає у своєму першому прямому науковому значенні. Отже, понятійна складова концепту *річка* об'єктивована такими когнітивними ознаками, як *водний потік, русло, виникнення з джерела або зі стоку атмосферних опадів, рух від верхів'я до гирла по низовині, процес протікання, велика кількість чогось.* В англійській мові концептуальними денотативними ознаками концепту *river* є *природний водний потік*, *великий розмір, русло, схожий потік чогось іншого, велика кількість.*

Етнокультурна специфіка представлення того чи іншого концепту може бути виявленою шляхом аналізу відповідних лексичних і фразеологічних груп, зіставлення ціннісних міркувань, стереотипів поведінки, зафіксованих у значеннях слів, сталих виразах, прецедентних текстах. Як допоміжний засіб вивчення домінантних концептів, на думку В.І. Карасика, може використовуватись внутрішня форма слова [4, с. 44]. Внутрішня форма, спосіб, яким в існуючому слові представлено попереднє слово, визначається за допомогою етимологічного аналізу. Завдяки етимології

можна зрозуміти послідовність становлення семантичних ознак концепту, особливо в тих випадках, коли під час історичних змін у семантиці певні ланцюжки розвитку семантеми випали та в її сучасному вживанні не фіксуються. Окрім того, етимологію визнають передісторією, або дописемною історією концепту [1, с. 5].

Слово *ріка* походить із прасловян. *rěka, від якого також утворилися старослов'ян. рѣка (грецьк. ποταμός, κρημνός), болг. река, сербохорв. ријèка, мн. ријекȅ, словен. rẹ́ka, чешск. řeka, словацьк. rieka, польск. rzeka. Давня праслов'янська назва споріднена з дінд. ráyah, що означало «течія, потік», rētas «течія, потік», rīṇah «що тече», гальск. Rēnos «Рейн», лат. rīvus м. «струмок, потік», дірл. riathor «бурний потік», алб. ritë «вологий, мокрий», дангл. ríð «струмок, ріка», снн. rîn «водостік» [3, с. 95]. Отже, проаналізувавши семантичний розвиток слова «ріка», робимо висновок, що давні варіанти цього гідроніма об'єктивували значення, перш за все, «течії, потоку, струмка», а вже потім – «ріки».

Як засвідчують англійські етимологічні словники, мовна одиниця "river" з'явилася на початку XIII століття й похідна від англо-фр. назви *rivere*, давньофр. *riviere*, що позначало «берег річки, річку», яка, у свою чергу, розвинулася з лат. **riparia* зі значенням «берег річки, морський берег, річка». Лише в XIV столітті з'явилася сучасна загальномовна сема цієї лексеми – «безперервний потік води». Отож ядерною семою етимонів лексеми «ріка» була «течія, потік», а сема «берег» домінувала в семантичній структурі слова "river" [17].

В українських пареміях вербалізатором концепту *ріка* найчастіше виступає однойменний номен цього водного об'єкта «ріка», а також гіперонім «вода» як водний об'єкт, особливо в поєднанні з атрибутивами «бистра», «глибока», тоді як концепт *river* актуалізується в англійських пареміях за допомогою лексем "river" та "stream", остання з яких передає значення «течії, потоку води», а також розширює семантику завдяки семі «мала ріка, потічок», а тому вважається лише частковим синонімом лексеми «річка». Інші словникові тлумачення лексеми "stream" корелюють із дефініціями "river".

Аналіз паремійного фонду української та англійської мов дає змогу виділити додаткові когнітивні ознаки досліджуваних концептів. В обох зіставлюваних мовах понятійну складову концепту *річка/river* складають такі фізичні ознаки, як: 1) безперервність руху: *Не пхай ріки – вона сама плине* [5, с. 57]; *Годі ріку спинити* [2:1, с. 533]; *There is something that run all time and never stop (River)* [14, с. 452]; 2) мінливість вод: *Життя минає, як вода в ріці* [2:2, с. 157]; *You can never step to the same river twice* [15, с. 385]; 3) наявність притоків, які роблять її повноводною: *Добре річці з потоками* [5, с. 57]*; Little brooks make great rivers* [10, с. 72]*;* 4) звивистість русла: у загадках ця концептуальна ознака об'єктивується імпліцитно через зооморфний компонент *гадюка/snake*, який виступає кодифікатором цього водоймища: *Крутиться гадюкою, ніхто не переступить (Річка)* [9, с. 22]; *Flat as a plate, crooked as a snake, all the king's oxen can't pull it straight (Stream)* [14, с. 544]; або через біоморфний компонент *rainbow* : *Crooked as a rainbow, smooth as a plate, twenty five George horse can't put it straight* [14, с. 542]; 5) ріка бере початок з джерела, струмка: *Ріка починається із струмка, а п'янка з чарочки* [2, с. 437]; *Rivers need a spring* [11, с. 411]; 6) впадає в море або океан: *Всі ріки до моря йдуть* [2:2, с. 515]*; Follow the river and you'll get to the sea* [11, с. 410]; *A still river never finds the ocean* [10, с. 436]; 7) шумливість: *When a river does not make a noise, it is either empty or very full* [10, с. 513]. Прикметно, що ця концептуальна ознака, вербалізована в англійському паремійному корпусі, характерна здебільшого для стрімких, мілких річок, на відміну від глибоких, течія яких тиха та повільна: *Deep rivers move with silent majesty, shallow brooks are noisy* [10, с. 512]*; Intelligence is like a river, the deeper it is, the less noise it makes* [10, с. 333]. Проте українська побутова свідомість вербалізує згадану ознаку лише в описовій частині українських загадок: *Зимою спить, а літом шумить (Річка)* [9, с. 23]; 8) ріки розмивають, переносять частинки твердих гірських порід і ґрунт, а саме: каміння, пісок, мул та інші речовини: *Бодай жив поки камінь в ріці* [2:2, с. 160]; *It is a steady stream that wears a stone* [10, с. 565]; 9) ріки населяють риби: *Якої риби в ріках найбільше? (мокрої)* [9, с. 317], *Wha' live in de river? (Fish)* [14, с. 40].

Етноспецифічними ознаками концепту річка, які складають його понятійну складову, є такі: 1) обрамленість берегами, які вимулює: *Красна ріка берегами, а обід пирогами* [5, с. 318]; 2) замерзання взимку: *Постіль стара, а нове вбрання (Річка взимку)* [9, с. 24]; 3) вода в річці, особливо швидкій, чиста та прозора, без наявності піни: *В неї віри, як на бистрій воді піни* [2:1, с. 334]. Лише в англійському паремійному корпусі побутують паремії, у яких об'єктивовані такі фізичні ознаки річки, як: 1) збільшення ширини від витоку до гирла*: Fame, like a river, is narrowed at its source and broadest afar off* [11, с. 149]; 2) наявність гирла в річці*: What has a mouth but can't talk? (A river)* [14, с. 95].

Суперечливими є колективні уявлення носіїв української мови про річку як перешкоду. З одного боку, річка – водойма, яку неважко перейти: *Вік прожити – не річку перейти* [6, с. 152], а з іншого – наражає на небезпеку, коли її перетинаєш: *Не перескочивши річки, не кажи гоп* [6, с. 238]. Народні висловлювання англомовного паремійного фонду однозначно заявляють про річку як значну перешкоду під час пересування: *The river passed and God forgotten* [11, с. 411]. Подолати її допомагають зведені мости над нею: *Where there's a river, there's a bridge* [10, с. 513]; *Впала стрічка через річку, поєднавши береги (Міст)* [9, с. 253], *Чого не зробиш вздовж річки? (Мосту)* [9, с. 305]; а також водні види транспорту чи вміле плавання в ній під час припливу: *The time to go down the river is when the water is up* [10, с. 643]. Річку переходять вбрід, верхи або на судні, тому це бажано робити під час відпливу: *Cross the stream where it is ebbest; Don't swap horses when crossing a stream* [10, с. 565].

Цінність ріки часто зіставляється з цінністю життя. Ріка розглядається як потік життєвої енергії, що сприяє становленню та розвитку природи, соціуму, культури. Соціокультурна цінність річки виявляється в її ресурсних і функціональних можливостях для людства. Річка завдяки судноплавству по ній з'єднує різні соціальні світи, забезпечуючи життєдіяльність численних народів: *Мала лодка по річці плаває і рідко на ній біда буває* [6, с. 279]. За допомогою річки вели домашнє господарство – прали, милися, набирали воду для пиття та готування їжі, прибирання: *Вийшла звідкись гарна дівка, на ній стрічка – семицвітна; А де з річки воду брала, там коромисло зламала (Веселка)* [9, с. 23]; *Коло річок колодязів не будують* [5, с. 147]; і водночас вона слугувала місцем для проведення розваг, балачок: *Мати на річці прала, то там і чула* [7, с. 356]. Англійські паремійні зразки експлікують уявлення про річку як локус для напування худоби: *Jingles to the brook and never takes a drink (Bell)* [14, с. 86]. Ріка в українських пареміях виступає джерелом рибальства: *Чия ріка, того й риба* [5, с. 233]. Отже, як засвідчують носії української мови в пареміях, річка є джерелом найважливішого засобу існування людини – води.

Аксіологічно, у плані безпеки, річка кваліфікується як амбівалентне поняття. У пареміях зіставлюваних мов цінність ріки актуалізується на основі критерію «тиха-бистра», який вступає

у взаємозв'язки з опозицією *великий-малий* і *глибокий-мілкий*. У народних уявленнях представників українського та англомовного етносів тиха річка є глибокою, і тому є небезпечним природним об'єктом: *Still waters run deep* [15, с. 304], *Great men and a great river are often ill neighbors* [12, с. 334]. І, навпаки, бистра ріка, хоча шумлива, характеризується позитивною аксіологічною маркованістю представниками українського та англомовного етносів і не розцінюється як загрозлива стихія: *Тиха вода береги лупає, а бистра йде та й перейде* [2, с. 249].

Частотними в обох мовах є паремії, у складі яких є топоніми, власне, гідроніми. В українській мові – це Дніпро, Дунай, Дністер, Прут, Сян, а в англійській вербалізуються колективні уявлення про такі водні об'єкти як р. Місісіпі, Ніл ы Дарт. Дунай у народному фольклорі виступає символом водного простору та великої води, повені, що підтверджується паремійними одиницями: *Там такі Дунаї, що лиш небо і вода* [2:2, с. 79]; *Дунаю не перебродиш* [2:2, с. 79]. Носії англійської мови вбачали загрозу від рік у вигляді повеней та як місця загибелі людей під час судноплавства чи купання: *River of Dart! O, river of Dart! Every year thou claimest a heart* [12, с. 679]. Гідронім Міссісіпі виступає кодифікатором, а також кодується в англійських загадках, зокрема р. Місісіпі, що свідчить про етнокультурну значущість цього топоніма для представників англомовного етносу, що є закономірно, оскільки р. Міссісіпі є найбільшою річкою США: *Runs, has eyes, can't see (Mississippi River)*.

Як зазначено у «Словнику символів» Потапенка щодо символічних значень ріки в давніх міфологічних і християнських уявленнях українського етносу, річка/ріка – символ божества; початку та закінчення життя; символ плодючості; вічного плину часу; перешкоди, небезпеки; потопу; жаху; входу в підземне царство; рубежу між чужим і своїм простором; «стержня» Всесвіту; могутнього богатиря-захисника; Ісуса Христа («Ріка життя»); земних жил, по яких тече кров; батьківщини і Батьківщини; дитинства; космічних вод; символ мовлення.

Образ ріки – один із найпоширеніших у світовій міфологічній системі. Ріка символізувала світовий шлях, космічні води, зародження життя. У біблійній і християнській міфологіях ріки – це Божий дарунок. Однією з єгипетських кар було перетворення води у кров. Саме в ріці Йордан (у новозавітній традиції) відбувалося хрещення [8, с. 125]. Образний складник концепту річка, актуалізований у народних висловлюваннях, репрезентований широкою амплітудою смислів як універсальних, так і етноспецифічних, які пов'язані з давніми язичницькими уявленнями та християнськими віруваннями українців та англійців. За своїми функціональними характеристиками річка – це потік, тобто вода в ній рухома та плинна. Тому ріка уособлює зміни, рух, плинність життя, а оскільки зміни вимірюються часом, течія води в річці виступає символом часу. Вода тече, і разом з нею проходять митті життя: *Роки втікають як вода* [6, с. 154], *Житє минає, як вода в ріці* [2:2, с. 157]. Вода – це не просто доля, це сила, яка веде за собою, тобто у воді є сакральний символізм невідворотності долі, того, що змінити не можна, однак, як правило, в позитивному сенсі: *We must run with the stream* [10, с. 368]. Уявлення про ріку як про зміни, мінливість життя вербалізувалося у прислів'ї *You can never step into the same river twice* [15, с. 379], *Двічі в одну річку не ввійти* [3, с. 345].

Спільними для обох лінгвокультур є зіставлення в паремія х компонентів *річка*/*river* з назвами інших елементів водного простору *(spring, sea),* які об'єктивують опозиційні семи «малий-великий». Утім, лексема «ріка/river» виступає як і першим, так і другим членом цієї опозиції в англійських пареміях. Переконання, що незначні здобутки, які завдяки наполегливій праці ведуть до вагомих досягнень, зафіксовано в таких пареміях: *Всі ріки до моря йдуть* [Фр. 2, с. 111, 515]; *Follow the river and you'll get to the sea* [11, с. 410]. Проте в пареміях *Rivers need a spring; Little brooks make great rivers* [10, с. 72], *Добре ріці з потоками* [1:2, с. 14] відбито протилежне уявлення про річку як про великий успіх, який неможливий без постійних дрібних зусиль і систематичної клопіткої праці.

У низці англійських прислів'їв ріка виступає метафорою проблем, образно-мотиваційною базою яких є складне, часто неможливе переміщення через річку: *Don't cross your rivers before you get to them* [10, с. 512], тобто не варто вирішувати й хвилюватися через проблеми, поки вони не виникли. І вирішувати їх треба тоді, коли є найменше перешкод: *Cross the stream where it is ebbest* [12, с. 156]. Логема «проблема, складна життєва ситуація, вихід з якої завжди є» актуалізована в паремії *Where there's a river there's a bridge* [10, с. 513], у якій прослідковується взаємозв'язок компонента *river* з артефактним компонентом *bridge*, який символізує необхідні засоби для її подолання. Ці зразки паремій, хоч і з негативно конотованою лексемою *river*, слугують оптимістичними настановами для представників англомовного етносу у важких життєвих випробуваннях. Побутують і дещо інші прислів'я з вербалізованим концептом *ріка*, які радять не боротися з непереможними життєвими обставинами, а пристосуватися до них: *It is ill striving against the stream* [10, с. 512], а також такі як *Don't swap horses when crossing a stream* [12, с. 791], які застерігають від зміни поглядів, дій чи людей-однодумців під час виконання важливої справи, тобто радять притримуватися однієї лінії поведінки чи залишатися вірним людям, які допомагали тобі від початку. У колективних уявленнях українців символом небезпечної справи, ситуації є *бистра вода*: *Пустив сі на бистру воду* [2:1, с. 367], *З Богом на биструю воду*! [2:1, с. 124]; а в носіїв англійської мови – *deep water*: *When you get into deep water, keep your mouth shut* [10, с. 642].

Деякі прислів'я з водним компонентом переносять свої ознаки в суспільну площину, у сферу міжособистісних стосунків, на характеристику людської вдачі. Паремія *A stream never rises higher than its source* [10, с. 567] на основі взаємозв'язку компонентів *stream-source* з метафоричним значенням *людина-здібності* передає застереження, що людина не може досягти більшого за свої можливості. Логема «лінива, бездіяльна людина не досягне успіху» реалізована у прислів'ї *A still river never finds the ocean* [10, 436], аналог якої в українському паремійному фонді – *Під лежачий камінь вода не тече*. І, навпаки, працьовита, завзята людина багато досягає: *Прудка ріка береги розминає* [5, с. 27]; *Swift rivers travel afar* [10, с. 512]. *Тиха вода* символізує також спокійну людину, яка іноді вибухає гнівом проти будь-яких обмежень. Зовні спокійна, на вигляд добра людина може приховувати в собі злість і жорстокість: *Still waters run deep* [15, с. 304], *Take heed of still waters, the quick pass away* [12, с. 774], українські часткові відповідники – *Тиха вода береги ламає, Тиха вода береги лупає, а бистра йде та й перейде.* Тобто спокійна людина, розсердившись, може накоїти більше лиха, ніж запальна, що швидко вибухає, але й так само швидко відходить. Водночас *тиха вода* є символом спокійної вдачі, розважливості та чутливості. Про людину з цими рисами характеру кажуть: *Тихий, як глибока вода* [2:1, с. 369]. А про вдумливу мовчазну людину говорять: *О, то тиха вода* [2:1, с. 237].

Глибока вода символізує розум і в пареміях протиставляється неглибокій, як розумна та скромна людина – дурній і хвалькуватій: *Глибока вода тихо плине* [2:2, с. 256]*; Deep rivers move with*

silent majesty, shallow brooks are noisy [10, с. 512] *True merit is like a river: the deeper it is, the less noise.*

В англійських пареміях зазнає актуалізації й аксіологізації така прототипна ознака гідролокусу річка, як рух води в певному напрямку – вверх або вниз, зумовлена використанням річок як транспортних: *If you accept favours from crooked men, you sell yourself down the river* [10, с. 203], тобто якщо ти приймаєш послуги від недобрих людей, ти зраджуєш сам собі. Звідси фразеологізм *sell down the river*, який передає значення «зраджувати», негативно конотований носіями англійської мови. В англійській побутовій свідомості *плисти вверх течією*, тобто боротися з обставинами, вимагає неабияких зусиль, і тому трактується як вищий вияв сміливості та рішучості, а відповідно вниз по течії характеризує поведінку інертної, байдужої до змін людини, яка пристосувалась до обставин, хоч і невигідних для неї*: Anyone can go downstream, but it takes a real man to go upstream* [10, с. 166]. Логема «зайвість прикладання зусиль за сприятливих обставин» реалізується в паремії "*He that's carried down the stream need not row"* [10, с. 517]. Негативна конотація лексеми "downstream" засвідчена в паремії *When you stop rowing, you start downstream* [10, с. 517]. Українські паремії вербалізують уявлення про рух проти течії як важке, нездоланне випробування: *Проти води кепсько плисти* [2:1, с. 367]; за яке і не варто братися: *І риба не поплине проти бистрої води* [5, с. 331] та звучить як підбадьорення у важких ситуаціях.

Сема «дуже далеко», «чужина» реалізується в низці українських прислів'їв словосполученням із гідронімом Дунай: *Заїхав за Дунай, та й додому не думай* [2:2, с. 345], тобто зробивши рішучий крок у важливій справі, треба довести її до кінця.

Висновки. У пареміях із компонентом *ріка/river* вербалізовано як універсальні, так і національно-культурні значення. Цей гідронімічний локус більш широко репрезентований в українській мовній картині світу, що зумовлено екстралінгвістичним чинником, а саме особливостями природних умов на територіях, які населяли давні слов'яни. Адже ландшафт України наскрізь пронизаний ріками, і саме вода з цієї прісноводної водойми слугувала основним засобом забезпечення життєдіяльності слов'ян. Етноспецифічними смислами українських паремій із компонентом *ріка* є «велика кількість чогось», «далеко», «в чужині». Рельєф Британії та США також містить численні річки, але через своє географічне розташування «дух» цих держав, особливо британців, завжди базувався на енергетичному ритмі моря (океану), і тому для представників англійського етносу концепт *ріка* менш значущий, ніж *море.* Універсальними метафоричними значеннями ріки, вербалізованими в пареміях, є швидкоплинність життя, його мінливість. Безпечність ріки співвідноситься з фізичними ознаками ріки *тиха-велика(глибока) і бистра-мала(неглибока)* як у побутовій свідомості українців, так і анломовлян, які символізують спокійну, але злу людину й, відповідно, запальну, але без прихованих підступних намірів. Прикметно, що концепт *глибока ріка* позитивно маркований у пареміях обох мов, коли йдеться про розумну та скромну людину, і протиставляється неглибокій (мілкій) річці, яка є метафорою глупості та хвалькуватості. І лише в українській лінгвокультурі *тиха вода* асоціюється зі спокійною та розумною або замкнутою людиною.

Перспективним є подальше зіставне дослідження паремій з іншими опорними лексемами із семою «водний простір» для виявлення особливостей ландшафту, умов побутування та світосприйняття носіїв української та англійської мов.

Література:

1. Воркачев С.Г. Концепт как «зонтиковый термин». Язык, сознание, коммуникация. Вып. 24. М., 2003. С. 5–12.
2. Галицько-руські народні приповідки: в 3 т. / зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
3. Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 5. / Укл. Р.В. Болдирєв та ін., 2006. 704 с. С. 95.
4. Карасик В.И., Прохвачева О.Г., Зубкова Я.В., Грабарова Э.В. Этноспецифические концепты. Иная ментальность. М.: Гнозис, 2005. С. 8–101.
5. Прислів'я та приказки: природа. Господарська діяльність людини / упоряд. М.М. Пазяк. К.: Наук. думка, 1989. 480 с.
6. Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя. Риси характеру / упоряд. М.М. Пазяк. К.: Наук. думка, 1990. 528 с.
7. Прислів'я та приказки. Взаємини між людьми / упоряд. М.М. Пазяк. К.: Наук. думка, 1991. 440 с.
8. Словник символів / За заг. ред. О.І. Потапенка, М.К. Дмитренка, Г.І. Потапенка та ін. Народознавство, 1997. 178 с.
9. Шестопал М. Українські народні загадки. К.: Видавництво АН УРСР, 1963. 398 с.
10. Mieder W. A dictionary of American proverbs. New York: Oxford University press, 1992. 710 p.
11. Mieder W. The Prentice-Hall Encyclopedia of world proverbs. A Treasury of Wit and Wisdom through the Ages. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1986. 582 p.
12. The Oxford Dictionary of English Proverbs. 3nd ed. / Ed. by F.P. Wilson. Oxford: Clarendon Press, 1992. 930 p.
13. The Penguin Dictionary of Proverbs. 2nd ed. / Ed. by R. Fergusson & J. Law. Penguin Books, 2000. 365 p.
14. Taylor Archer. English Riddles from Oral Tradition. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951. 675 p.
15. Titelman Gregory. America's popular proverbs and sayings. 2nd edition. New York: Random House Dictionary, 2001. 480 p.
16. Словник української мови. URL: http://sum.in.ua/s/rika.
17. Online Etymology Dictionary. URL: https://www.etymonline.com/word/river.
18. The Free Dictionary by Farlex. URL: http://www.thefreedictionary.com/sea.

Савченко О. О. Концепт река/river в паремийной картине мира украинского и англоязычного этносов

Аннотация. Статья посвящена исследованию лингвокультурной специфики концепта река/river в паремиях украинского и английского языков. На основе сравнительного анализа паремий исследуемых языков выявлены универсальные и этноспецифические когнитивные признаки данного концепта. Кроме того, очерчено его структуру и определено понятийную, оценочную и образную составляющие.

Ключевые слова: паремия, концепт, этнос, вербализация, когнитивный признак, логема.

Savchenko O. The concept rika/ river in the paremiological world image of the Ukrainian and English-speaking ethnoses

Summary. The article focuses on the research of the linguocultural peculiarities of the concept rika/river in the paroemias of the Ukrainian and English languages. On the basis of the contrastive paremiological analysis the universal and ethnospecific cognitive features of the given concept have been revealed. In addition to this, its structure, conceptual, evaluative and figurative components have been outlined.

Key words: paroemia, concept, ethnos, verbalization, cognitive feature, logeme.